

NY REJSEGUIDE: TUREN GÅR TIL MISBRUGS- OG AFHÆNGIGHEDSLAND

Mads Uffe Pedersen: Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler.
288 s. 298 kr. Aarhus Universitetsforlag. 2005. www.unipress.dk

En lille gruppe svenskere går op ad Strøget. Det er en sen vinteraften, og gruppen virker tydeligt opstemt - faktisk vil det ikke være en overdrivelse at sige, at de er pænt berusede. De taler højt, og alle de møder på deres vej får at vide, at de nede i Istedgade lige har set noget utroligt: Dér på gaden - en ung pige, som lige havde født en baby! Ja, sådan, lige nu! Moderen var en ung stofmisbruger, som var ankommet samme dag fra Jylland, og som ikke anede, hvor hun skulle overnatte, hvad hun skulle gøre, eller hvor hun skulle henvende sig. Rundt omkring hende havde 2-3 hjemløse samlet sig og fremskaffet små gaver til moderen og babyen; små smykker, noget som kunne ryges, og som lugter godt. Ved siden af pigen var en ældre mand, som åbenbart var hendes kæreste; han virkede flink nok, hvis man altså så bort fra, at han var gammel nok til at være hendes bedstefar, samt at han fuldstændigt nægtede at anerkende barnet. Godt nok var det hans kone, men han havde aldrig rørt ved hende...for hør nu her, den rigtige fader var...Gud! Ja, Gud som i øvrigt have materialiseret sig i en due. En due! Ikke en ørn, ikke en svane eller en undulat, men en due...kan man forestille sig noget mere ulækkert!

Formålet med historien, som blev bragt i Politiken for nogle år siden, var selvfølgelig at minde os om, at da Gud besluttede sig for at få en søn, så valgte han ikke, at sønnen skulle fødes i et flot slot omgivet af luksus og magt, men tværtimod i en stald i en fremmed by, omgivet af dyr og fremmede mennesker, og at vi derfor skulle huske at vise lidt næstekærlighed over for de dårligt stillede...hvilket nok kunne være værd at blive mindet om i en tid, hvor en kongelig baby tiltrækker sig så meget opmærksomhed.

I et forsøg på at tydeliggøre rammen omkring Jesus fødsel, havde journalisten så valgt at genfortælle historien i en nutidig ramme. Og da hyrderne dengang var noget af det mest upålidelige, man kunne finde, og Marie og Josef tilsvarende var bundskrabere på den sociale skala...så måtte 'fulde svenskere og narkomaner' erstatte deres plads i en nutidig fortælling! Historien har siden vist, at selvom Maria og Josef på deres egen tid havde lav status, så har de sidenhen fået en fremtrædende symbolsk plads i vores kultur...og man må tilsvarende konstatere, at selv om stofmisbrugere og fulde

svenskere er ringeagtede i vores samfund, så kan de i hver fald altid regne med en fast plads i vores fortællinger, myter og aviser...

Hvortil man kan tilføje, at alkohol- og stofmisbrug – som felt - på sin side også altid har været meget gæstfri. Feltet har ikke holdt sig tilbage for at huse ikke kun journalister og præster, men også læger, psykologer, sociologer m.fl. med hver deres mere eller mindre kvalificerede meninger om emnet. En blanding, som har bidraget til at gøre misbrugsfeltet til en spændende, men også uoverskuelig størrelse - og for at blive i det bibelske – en konstruktion, som godt kunne ligne et nyt Babelstårn.

I den sammenhæng kan Mads Uffe Pedersens nye bog 'Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler' betragtes som et overbevisende forsøg på at tegne et detaljeret kort over 'tårnet' og på at skrive en universel parlør. Forfatteren betegner selv sin bog som en 'tour de force gennem den internationale forskning', og det er bogen. Man kan også vælge at se den som en slags rejseguide - en 'turen går til *Misbrugs- og Afhængighedsland*'. Men lad mig straks advare: Det her drejer det sig ikke om en hyggelig, lille søndagstur, men en lang og strabadserende tur til de mest uudforskede områder.

De fleste formoder naturligt nok, at lederen af Center for Rusmiddelforskning ved en del om rus, misbrug og afhængighed. Men bogen dokumenterer, at ikke kun har Mads Uffe Pedersen læst meget (litteraturlisten fylder 28 sider), og også meget, meget hurtigt (den største del af referencerne stammer fra efter 2000). At det er en stærkt opdateret bog, kan man i øvrigt også konstatere på en anden måde: Udtryk som 'helt tilbage til' bruges om referencer, som stammer fra 90erne, og 'af ældre dato' når referencerne er fra 80erne. I den sammenhæng er det tankevækkende også at finde grundige referencer til Emil Durkheim. Den slags vækker sympati, ikke kun fordi Durkheim var franskmand eller kom fra en familie, som var meget knyttet til Bibelen, men også fordi Mads Uffe Pedersen refererer til Durkheims bog 'Le suicide' (Om selvmord) fra 'helt tilbage i 97', og mener 1897 i dette tilfælde!

Man kunne være tilbøjelig til at tænke, at når forfatteren vælger at inddrage så gammel en bog, så er det måske udtryk for, at den akademiske tradition også tilskynder én til at citere klassiske værker. Men Durkheim kommer først på banen, efter at 187 sider er brugt på at fremlægge, analysere og kommentere de meste aktuelle forskningsresultater om stoffer, diagnoser, gener, personlighedsforstyrrelser og lignende ting - alle tilgange, som opsøger og beskriver fænomenet misbrug og afhængighed dybt inde i individet.

At Mads Uffe Pedersen på et tidspunkt føler det nødvendigt at hoppe tilbage i tiden skyldes derfor næppe, at han lige pludselig husker at betale sin gæld til 'de gamle'. Den anakronistiske reference skyldes snarere i al sin enkelthed, at forfatteren på dette tidspunkt også ønsker at indføre en anakronistisk forståelse af misbrug; nemlig at misbrug ikke er noget som ligger inde i mennesket, men tværtimod ude i samfundet! At misbrug ikke opstår på grund af personlige svagheder, men fordi samfundet ikke fungerer ordentligt.

Ved på en overraskende måde at anvende og udvide Durkheims begreb om 'anomi' til misbrugsfeltet, uddyber Mads Uffe Pedersen denne synsvinkel og argumenterer for, at samfundets stærke institutioner i stedet for at være de beskyttende faktorer, som de burde være, kan udgøre 'de rene risikomarerid' for de svage grupper. Som Steffen Jöhncke gjorde mig opmærksom på for nogle år siden, så sker der det, at når den dominante ideologi i vores samfund (så dominant, at den er næsten usynlig), er, at alt er muligt, og at enhver er sin egen lykkes smed...så betyder det også samtidigt, at enhver fiasko er et personligt ansvar, og at samfundet dermed kan fralægge sig ansvaret for alle dem, som ikke formår at blive lykkelige. Misbrugere kan på den måde få den tvivlsomme fornøjelse både at være et 'produkt' af et dårligt fungerende samfund, og også at blive betragtet som ansvarlige for deres egen ulykke.

En del af problemet i forhold til udvikling af anomie i et samfund ser ud til at befinde sig i den distance, som ligger mellem 'de mål, som samfundet betragter som værdifulde', og de muligheder som er til rådighed for at nå disse mål. ...Men - for at hoppe tilbage til vores bibelske udgangspunkt - så er det dette, at evangeliet fortæller os, at værdifulde mål kan være en vanskelig størrelse - ikke kun at opnå, men også at definere. I et kristent samfund, hvor man må betragte Gud som en relevant reference for udvælgelsen af disse mål, er det bemærkelsesværdigt, at Jesus blev født i bunden af den sociale skala. Men følger vi hans historie, er det så en historie om en 'self made man', en beretning om en mand, som er gået fra ingenting for at blive rig og berømt? Nej, tværtimod. Gud (som man skulle tro kan vælge frit fra alle hylderne), vælger, at hans søn skal forblive fattig og dø forholdsvis ung omgivet af få disciple og to røvere. Ikke just noget, som man kunne kalde 'mål, som samfundet betragter som værdifulde'.

Og når det kommer til misbrug, så må man konstatere, at Jesus ved brylluppet i Kana viste, at vin var det eneste, man burde drikke, når der skulle holdes fest...og for resten, at vand var noget, man skulle gå på. Den kærlighed til vin kan måske i øvrigt betragtes – rent historisk - som en af de vigtigste faktorer for udbredelsen af vin i den vestlige

verden, da præsterne og munkene skulle producere vin i alle de lande, hvor kristendommen bredte sig, for at kunne holde nadveren.

Her kunne man med rette spørge, om det her er en rigtig måde at læse Bibelen på? Kan man f.eks. læse den så bogstaveligt? Kan man rive elementerne ud af deres kontekst på denne måde og samle dem igen for at skabe en konstrueret mening?

Lad mig svare helt ærligt. Disse spørgsmål er ren retorik; for deres objekt her er selvfølgelig ikke Bibelen, men Mads Uffe Pedersens bog.

Ikke at bogen skal læses som en bibel – selvom den nogle gange nærmer sig dens tragiske stemning og i øvrigt har en lige så forbløffende afslutning – men, ved at følge forfatteren igennem alle de nuancerede, komplicerede og ofte modstridende forskningsresultater, så bliver det mere og mere tydeligt, at bogen stiller et grundlæggende spørgsmål: 'Hvordan skal man læse den videnskabelige litteratur, der findes på misbrugsfeltet?'

Man kan selvfølgelig glide let hen over dette spørgsmål og bare mene, at misbrugsfaglitteraturen i bund og grund drejer sig om, at universitetsansatte forskeres arbejde er at skrive artikler og bøger for andre universitetsansatte forskere, hvis arbejde det er at læse dem...og dermed, at den bedste måde at læse den slags litteratur på er at ignorere den, hvis ikke det lige er ens arbejde at læse den. Har man den grundholdning, vil jeg så kraftigt anbefale, at man ikke køber Mads Uffe Pedersens bog. Men ellers kan man, i lighed med forfatteren, reflektere over visse alvorlige problemer, forskningen har, som når han f. eks. skriver: 'Vi kan godt lave isoleret forskning og forudsige visse isolerede problemstillinger, men så snart de nyvundne fremskridt kommer ud af laboratoriet, opstår der næsten altid noget uventet'. Som Mads Uffe Pedersen skriver det, mangler en stor del af forskningen en 'ekstern validitet'.

I den sammenhæng kan visse forsøg på at mindske den slags problemer virke endnu mere skræmmende end selve problemet. At kuren kan være værre end sygdommen kunne man f.eks. opleve sidst år til CRFs internationale forskningskonference i Århus, hvor direktøren for Nordisk Campbell Center forsøgte at overbevise deltagerne om, at hun var i besiddelse af – og i øvrigt med næsten monopol - den eneste metode, som kunne skelne det sande (den 'evidensbaserede' viden) fra det falske, og – hvis mit skoleengelsk ikke snød mig fuldstændigt - var hun godt i gang med at markedsføre videnskabelighed, som om det var tomatsuppe på dåser. Har man det lidt svært med den slags markedsgørelse af viden, så er det betryggende at læse hos Mads Uffe Pedersen, at: 'Den videnskabelige tilgang er ikke at søge de informationer, som bekræfter vores hypoteser, og underkende dem, som går imod dem, men tværtimod forsøge konsekvent

at falsificere sine egne teorier.' Uden tvivl en definition af videnskabelighed, som kan lyde lidt masochistisk, men i hvert fald mere tillidsvækkende end den anden.

Hvad angår spørgsmålet 'Hvordan skal man forholde sig til den videnskabelige litteratur på misbrugsfeltet?', så indtager Mads Uffe Pedersen den meget spændende position at gøre det komplekse endnu mere kompliceret. Når alle forskningsresultaterne virker så indviklede og uoverskuelige, at man ikke kan rumme mere, så formår han stadig at indføre nye nuancer eller nye vinkler. Og når han til sidst foreslår en 'sammenfatning', så drejer det sig om fire overskrifter, som dækker over henholdsvis: fire dimensioner, seks kategorier, en samfundsmodel og en lang liste af risiko- og beskyttelsesfaktorer! Prøver man så at holde nogenlunde styr på disse mange forskellige aspekter, advarer Mads Uffe Pedersen os igen imod nemme genveje ved at minde os om, at alt foregår i en verden, hvor den lineære kausalitet er annulleret. Noget som bør tolkes som en implicit reference til kaosteorien. En teori som har sit udgangspunkt i et felt, der er næsten lige så kaotisk som misbrugsfeltet – meteorologi - og hvor den lineære kausalitet har vist sine tydeligste begrænsninger med sammenhænge så komplekse, at eksempelvis 'en sommerfugls vingeslag på den ene side af Jorden siges at kunne skabe en orkan på den anden side af Jorden'.

Som man kan se, har Mads Uffe Pedersen valgt at skrive en indviklet bog, hvor sammenhænge langt fra er givet på forhånd. Derfor kræves der et stykke arbejde af læseren for at skabe en 'ekstern validitet'. Som Umberto Eco skrev det, er 'lector i fabula'; læseren er i bogen, og læsningen er en afgørende del af bogen. Og når nu Mads Uffe Pedersen har argumenteret i så mange år for skriftlighed, er det ganske vedkommende at tilføje, at også læsningen er en alvorlig sag...så alvorlig, at den kabbalistiske bog Zohar formaner, at 'forbandet være den, som læser Biblen uden at forstå den'.

At en forkert læsning kan være en forbandelse finder dog heldigvis sin modvægt i, at en god læsning kan være en velsignelse...også for forfatteren. Når man læser Mads Uffe Pedersens bog, er der således ingen tvivl om, at også forfatteren selv bliver ændret af sin bog. Han starter således med store og tydelige, men forholdsvis enfoldige overskrifter som: 'Hvorfor bliver nogle afhængige af rusmidler, mens andre ikke gør det?' eller 'Skabe grundlaget for at forstå, hvor det kunne være hensigtsmæssigt at intervenere'...men afslutter 259 sider efter med nogle mere utydelige og vanskelige erkendelser som: 'Illusionen om kontrol er annulleret', og at 'alt kan siges og gøres anderledes'. Ingen tvivl om den sag...og derfor kan man da også kun glæde sig over, at

forfatteren minder os om dette og vælger at skrive en bog, hvor han fremlægger tingene på sin egen personlige måde.

ANMELDT AF

ERIC MOISE ALLOUCHE

PSYKOLOG, VESTSJÆLLANDS AMTS MISBRUGSCENTER